

การทำนายความร่วมมือของผู้ป่วยในการบำบัดยาเสพติด
ด้วยความพึงพอใจของผู้ป่วย และเจตคติของผู้ป่วย
ต่อการบำบัดยาเสพติด

ผู้วิจัย

สันศักดิ์ พรประเสริฐมานิต

อาจารย์ที่ปรึกษา

อ. ทิพย์นภา หวนสุริยา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

- ตัวชี้วัดในสถาบันธัญญารักษ์ คือ ตัวชี้วัดด้านคลินิก ตัวชี้วัดด้านการจัดการ ตัวชี้วัดด้านการให้บริการ และตัวชี้วัดด้านวิชาการ (สถาบันธัญญารักษ์, ๒๕๔๖)

ความพึงพอใจต่อการบำบัด

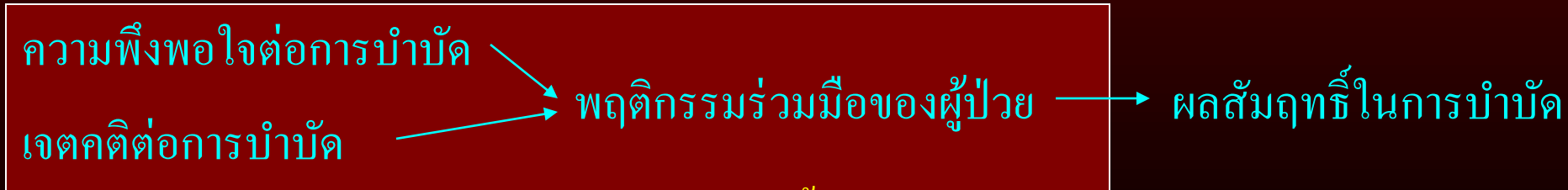
เจตคติต่อการบำบัด

พฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วย

ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัด
(Pascoe, 1983)

ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัด
(Demyttenaere, 1997)

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากผู้ป่วยใน ยาเสพติด ประเภทฟื้นฟู

ตัวแปรในการวิจัย

- ตัวแปรทำนาย
  - เจตคติของผู้ป่วยต่อการบำบัดยาเสพติด
  - ความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการบำบัดยาเสพติด
- ตัวแปรที่ถูกทำนาย
  - พฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วย
- ตัวแปรควบคุม
  - ระยะเวลาในการบำบัด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. สร้างแบบวัดความพึงพอใจของผู้ป่วยที่มีต่อการบำบัด
ที่มีคุณภาพทั้งความเที่ยงและความตรง
2. ทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วย ด้วยเจตคติของ
ผู้ป่วยต่อการบำบัดยาเสพติด และความพึงพอใจของ
ผู้ป่วยที่มีต่อการบำบัดยาเสพติด

สมมติฐานในการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 ความพึงพอใจประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

- ความพึงพอใจด้านบุคลากร
- ความพึงพอใจด้านบรรยากาศและความสะดวกในการบำบัด
- ความพึงพอใจด้านวิธีการบำบัด

สมมติฐานที่ 2 เจตคติของผู้ป่วยต่อการบำบัดและความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการบำบัดสามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้

สมมติฐานที่ 3 องค์ประกอบความพึงพอใจด้านวิธีการบำบัด และด้านบุคลากรสามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- ทดสอบสมมติฐานที่ 1
- กลุ่มตัวอย่าง ผู้ป่วยในจาก 3 สถาบัน คือ สถาบันธัญญารักษ์ ศูนย์บำบัดยาเสพติดเชียงใหม่ และศูนย์บำบัดยาเสพติดขอนแก่น รวม 666 คน
- วิธีการทดสอบ
  - เขียนข้อคำถาม 77 ข้อ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้ป่วย และผู้บำบัด
  - เก็บข้อมูลผู้ป่วยจำนวน 105 คน และวิเคราะห์ว่าลักษณะใดที่ทำให้ผู้ป่วยพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ และเลือกลักษณะที่ผู้ป่วยระบุว่าทำให้พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจมากที่สุดจำนวน 40 ข้อ
  - เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ระบุไว้ข้างต้น และวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- การวิเคราะห์ข้อมูล

- คัดข้อคำถามด้วยสหสัมพันธ์ระหว่างข้อคำถามและข้อที่เหลือ (Corrected Item Total Correlation [CITC]) ที่มีสหสัมพันธ์ไม่ถึงระดับนัยสำคัญออก
- วิเคราะห์องค์ประกอบแบบสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ข้อกระทงในแบบวัดความพึงพอใจในการบำบัดด้วยการสกัดองค์ประกอบแบบ Alpha factoring และหมุนแกนด้วยวิธี VARIMAX

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
  - o ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าได้ข้อคำถามผ่านเกณฑ์จำนวน 33 ข้อ 4 องค์ประกอบ คือ
    1. ความพึงพอใจด้านบุคลากร (Satisfaction with personnel) ค่า $\alpha = .914$
    2. ความพึงพอใจด้านคุณภาพการบำบัด (Satisfaction with therapy and service) ค่า $\alpha = .884$
    3. ความพึงพอใจด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ป่วย (Satisfaction with the program's efficiency in meeting patient's needs) ค่า $\alpha = .838$
    4. ความพึงพอใจด้านสถานที่ (Satisfaction with residential treatment facility) ค่า $\alpha = .779$

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
  - o รวมทั้งฉบับ มีค่า $\alpha = .958$
  - o หาความตรงตามสภาพ ด้วยการหาความสัมพันธ์กับความพึงพอใจแบบภาพรวม (Overall Satisfaction Scale) เท่ากับ .54

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- ทดสอบสมมติฐานที่ 2 และ 3
- กลุ่มตัวอย่าง ผู้ป่วยในจากสถาบันธัญญารักษ์จำนวน 241 คน
- เครื่องมือในการวิจัย
  - แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ป่วยต่อการบำบัด นำมาจากการศึกษาที่ 1
  - แบบสอบถามเจตคติของผู้ป่วยต่อการบำบัด
    - ใช้วิธีสร้างมาตรแบบ Likert
    - 10 ข้อกระทง (ทางบวก 5 ข้อ และทางลบ 5 ข้อ) มีค่า $\alpha = .84$

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- เครื่องมือในการวิจัย

- พฤติกรรมร่วมมือ

- มีมาตรวัด 2 แบบ คือ มาตรวัดเจตนาในการแสดงพฤติกรรมร่วมมือ จำนวน 9 ข้อ ($\alpha = .91$) และมาตรวัดการรับรู้การแสดงพฤติกรรมร่วมมือ จำนวน 9 ข้อ ($\alpha = .88$)
    - ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรวัดเจตนาฯ และมาตรวัดการรับรู้ฯ ในช่วง 2 สัปดาห์ เท่ากับ .52
    - การรายงานในครั้งนี้อยู่ที่ รายงานเฉพาะคะแนนรวมของมาตรวัดเจตนาฯ และมาตรวัดการรับรู้ฯ

การศึกษาที่ 1 ทดสอบองค์ประกอบของความพึงพอใจ

- การวิเคราะห์ข้อมูล
  - ทดสอบด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยแบบลำดับขั้น (Hierarchical stepwise regression analysis) เพื่อดูความสามารถในการทำนายของความพึงพอใจ และเจตคติ ต่อพฤติกรรมร่วมมือ โดยมีตัวแปรควบคุม คือ ระยะเวลาที่อยู่ในการบำบัด

การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางแสดงค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรในการวิเคราะห์ข้อมูลสมมติฐานที่ 2 และ 3

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Adherence									
2. Ovall Sat	.44**								
3. Facet Sat	.55**	.59**							
4. Personnel	.42**	.41**	.67**						
5. Quality	.39**	.31**	.64**	.30**					
6. Need	.35**	.48**	.68**	.24**	.27**				
7. Place	.31**	.36**	.65**	.28**	.17*	.27**			
8. Attitude	.58**	.36**	.46**	.35**	.19**	.34**	.35**		
9. Time	.23**	.22**	.14*	-.01	.09	.21**	.09	.18*	
MEAN	37.28	76.37	4.13	50.13	50.21	50.14	50.25	39.69	45.98
SD	4.28	14.84	0.42	9.92	9.53	10.00	9.69	5.07	32.77

หมายเหตุ * = $p < .05$; ** = $p < .01$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตัวแปรตาม คือ คะแนนพฤติกรรมการร่วมมือ (รวมคะแนนเจตนาและการรับรู้) (N = 199)

	Step 1		Step 2		Step 3		Step 4	
	β	t	β	t	β	t	β	t
Time	.234	3.38**	.137	2.35*	.126	2.30*	.112	2.04*
Attitude			.553	9.45**	.410	6.71**	.401	6.57**
Personnel					.182	3.06**	.156	2.55*
Quality					.216	3.81**	.203	3.56**
Evaluation					.066	1.12	.031	0.51
Place					.046	0.79	.027	0.47
Overall Satis							.116	1.72
	R ² = .055	F = 11.46**	R ² = .351	F = 52.98**	R ² = .463	F = 27.60**	R ² = .471	F = 24.33**
			$\Delta R^2 = .296$	F = 89.36**	$\Delta R^2 = .112$	F = 10.03**	$\Delta R^2 = .008$	F = 2.97

หมายเหตุ * = p < .05; ** = p < .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- ระยะเวลาในการบำบัด เจตคติ ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมร่วมมือ
- ความพึงพอใจในการบำบัด
  - ความพึงพอใจด้านคุณภาพและการบริการ และความพึงพอใจด้านบุคลากร ส่งผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อคะแนนรวม
  - ความพึงพอใจแบบภาพรวม ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือได้เพิ่มเติม หลังจากใส่ตัวแปรความพึงพอใจ 4 องค์ประกอบลงไปแล้ว

การอภิปรายผล

สมมติฐานที่ 1 ความพึงพอใจในการบำบัดของผู้ป่วย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความพึงพอใจด้านบุคลากร ความพึงพอใจด้านบรรยากาศและความสะดวกในการบำบัด และความพึงพอใจด้านวิธีการบำบัด

ผลการวิจัย *ไม่สนับสนุนสมมติฐาน*

โดยพบว่าองค์ประกอบของความพึงพอใจฯ มี 4 ด้านคือความพึงพอใจด้านบุคลากร ความพึงพอใจด้านคุณภาพและการบริการ ความพึงพอใจด้านสถานที่และความพึงพอใจด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ป่วย

- องค์ประกอบที่แยกออกมา คือ ความพึงพอใจด้านการตอบสนองความต้องการของผู้ป่วย เป็นการประเมินว่าความพึงพอใจทั้ง 3 องค์ประกอบที่เหลือ สอดคล้องกับตนเองหรือไม่ แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ดี และสิ่งที่สอดคล้องเป็นคนละองค์ประกอบกัน

การอภิปรายผล

สมมติฐานที่ 2 ความพึงพอใจในการบำบัดและเจตคติในการบำบัด สามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้

ผลการวิจัย สนับสนุนสมมติฐาน

เจตคติในการบำบัด และความพึงพอใจในการบำบัดร่วมทำนาย พฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วย โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเติมใน Step 2 + 3 + 4 เท่ากับ 42.6 %

การอภิปรายผล

สมมติฐานที่ 3   องค์กรประกอบความพึงพอใจด้านวิธีการบำบัด และด้านบุคลากร
สามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้

ผลการวิจัย   **สนับสนุนสมมติฐานเป็นบางส่วน**

ความพึงพอใจในการบำบัดเฉพาะองค์ประกอบด้านคุณภาพการบริการ และ
องค์ประกอบด้านบุคลากรสามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้
สัมประสิทธิ์การทำนายเท่ากับ 11.2 %

ในขณะที่อีก 2 องค์ประกอบของ ความพึงพอใจในการบำบัด (องค์ประกอบด้าน
สถานที่ และการประเมินฯ) ไม่สามารถทำนายได้พฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้

การอภิปรายผล

สมมติฐานที่ 3   องค์กรประกอบความพึงพอใจด้านวิธีการบำบัด และด้านบุคลากร
สามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือของผู้ป่วยได้ (ต่อ)

ผลการวิจัย   **สนับสนุนสมมติฐานเป็นบางส่วน**

แสดงให้เห็นว่าผู้ป่วยที่คิดว่าการบำบัดมีคุณภาพดี และบุคลากรเอาใจใส่ มี
แนวโน้มที่จะร่วมมือสูง ไม่ว่าจะการบำบัดนั้น จะสอดคล้องกับความต้องการของ
ตนเองหรือไม่ หรือสถานที่จะเป็นอย่างไร

นอกเหนือจากนี้ ความพึงพอใจแบบภาพรวม ไม่สามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือ
ได้เพิ่มเติม หลังจากใส่คะแนนความพึงพอใจทั้ง 4 องค์กรประกอบลงไปแล้ว แสดงว่า
ไม่น่าจะมีความพึงพอใจนอกเหนือจากความพึงพอใจองค์กรประกอบด้านคุณภาพ
การบำบัด และองค์กรประกอบด้านบุคลากรที่สามารถทำนายพฤติกรรมร่วมมือได้

ข้อเสนอแนะต่อการบำบัดรักษายาเสพติด

- ควรมีช่วงในการปรับเปลี่ยนเจตคติของผู้ป่วยก่อนที่จะเข้ารับการบำบัด เช่นเดียวกับการปรับเปลี่ยนเจตคติในผู้ป่วยนอก เพื่อให้ประสิทธิภาพในการบำบัดมีมากยิ่งขึ้น
- การพัฒนาคุณภาพการบริการ นอกจากส่งผลให้การบำบัดดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลทางอ้อมให้ผู้ป่วยพึงพอใจในการบำบัด ทำให้ผู้ป่วยร่วมมือมากยิ่งขึ้น ทำให้ควรพัฒนาคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะต่อการบำบัดรักษายาเสพติด

- นอกเหนือจากพัฒนาคุณภาพการบำบัดแล้ว ความเอาใจใส่ ความจริงใจ ต่อผู้ป่วย ของเจ้าหน้าที่ในการบำบัด ต้องพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อส่งผลให้ความร่วมมือของผู้ป่วยเพิ่มมากขึ้น
- จากการวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่าองค์ประกอบด้านการประเมินความสอดคล้องระหว่างการบำบัดและความต้องการของผู้ป่วย ส่งผลถึงความพึงพอใจของผู้ป่วยแบบภาพรวม มากกว่าองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้น เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพจึงไม่ควรอยู่เพียงแค่ผลของการบำบัด แต่ต้องปรับปรุงการบำบัดให้เหมาะสมกับผู้ป่วยด้วย

ข้อจำกัดในการวิจัย

- กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ ผู้ป่วยในยาเสพติดประเภทฟื้นฟู ดังนั้นการแผ่ขยายไปยังผู้ป่วยประเภทอื่น หรือผู้ป่วยในภาพรวมจึงต้องระมัดระวัง
- ตัวแปรที่ถูกทำนายในงานวิจัยนี้ คือ พฤติกรรมร่วมมือ ได้จากการประเมินตนเองของผู้ป่วย ดังนั้น อาจมีปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของข้อมูล จึงน่าจะมีการประเมินรูปแบบอื่นควบคู่ไปด้วย เช่น การสังเกตพฤติกรรมโดยผู้วิจัย หรือการประเมินพฤติกรรมโดยผู้บำบัด

การวิจัยในอนาคต

- ควรนำปัจจัยด้านภายในบุคคล มาร่วมอธิบายโมเดลอธิบายความร่วมมือ เช่น เรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเอง
- นำแนวทางการวิจัยนี้ ไปใช้อธิบายผู้ป่วยประเภทอื่นๆ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากผู้ป่วยยาเสพติด
- ถ้ามีเวลาเพียงพอ อาจใช้ตัวแปรตามเป็น การไม่กลับไปเสพซ้ำ ซึ่งเป็นเป้าหมายของการบำบัดยาเสพติด

หนังสืออ้างอิง

สถาบันธัญญารักษ์. (๒๕๔๖). รายงานประจำปี ๒๕๔๖. ปทุมธานี: สถาบัน
ธัญญารักษ์

Demyttenaere, K. (1997). Compliance during treatment with
antidepressants. *Journal of Affective Disorders*, 43, 27-39.

Pascoe, G. C. (1983). Patient satisfaction in primary health care: A
literature review and analysis. *Evaluation and Program Planning*, 6,
185-210.